

مجالس رمضانی

۵

مجلس پنجم

فضیلت تلاوت قرآن و انواع تلاوت

علامہ محمد بن صالح العثیمین رحمہ اللہ

ترجمہ: عادل حیدری

مرکز مطالعات متین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجلس پنجم: فضیلت تلاوت قرآن و انواع تلاوت

سپاس شایسته خدایی است که مردم را به درگاهش می‌خواند، و هر کس بخواهد را به راه درست توفیق می‌دهد، و با نزول کتابش که حاوی محکم و متشابه است بر بندگان منت می‌نهد؛ آنان که در دل‌هایشان کجی است در پی متشابهات بر می‌آیند، و اما علمای راسخ می‌گویند: «ما به آن ایمان داریم»، او را بابت هدایت و آسان‌سازی اسباب آن سپاس می‌گوییم و گواهی می‌دهم که معبود به حق جز الله نیست که هیچ شریکی ندارد، و امیدوارم این گواهی مرا از مجازات الهی برهاند، و گواهی می‌دهم که محمد بنده و فرستاده او، کامل‌ترین انسان است. سلام و درود خداوند بر او بر یارش ابوبکر

بهترین صحابه، و بر عمر که خداوند دین را به وسیله او عزت بخشید و دنیا به وسیله او عزت یافت، و بر عثمان که در خانه و در محراب خود شهید شد، و بر علی که اشکالات علمی را برطرف می نمود، و بر همه خاندان و یاران ایشان و کسانی که به او اولی تر هستند، و سلام و درود بی پایان خداوند بر آنها باد.

برادران و خواهران گرامی:

خداوند می فرماید: **إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ * لِيُوفِّيَهُمْ أَجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ** [فاطر: ۲۹، ۳۰] (در حقیقت، کسانی که کتاب الله را می خوانند و نماز برپا می دارند و از آنچه به آنان روزی داده ایم، پنهان و آشکار انفاق می کنند، به تجارتی [پرسود] امید دارند که هرگز زیان [و کسادی] ندارد، تا [الله] پاداششان را به صورت کامل بدهد و از فضل خویش، بر [ثواب] آنان بیفزاید. بی تردید، او تعالی آمرزنده سپاسگزار است).

مجلس پنجم: فضیلت تلاوت قرآن و انواع تلاوت

تلاوت قرآن بر دو نوع است: آنچه حکم تلاوت را دارد که همان پذیرفتن اخبار آن، و اجرای احکام آن با انجام دستورات و پرهیز از ممنوعات است که در پایان مجلس در این رابطه سخن خواهیم گفت.^۱

نوع دوم: تلاوت لفظی یا همان خواندن قرآن است. نصوص زیادی در بیان فضیلت این موضوع آمده، چه در مورد تمام قرآن و چه در رابطه با سوره‌ها یا آیات مخصوص. در صحیح بخاری از عثمان بن عفان رضی الله عنه نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«بهترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد و به دیگران آموزش

دهد»^۲، و در صحیحین از ام المؤمنین عایشه رضی الله عنه نقل شده

است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «کسی که در تلاوت

قرآن ماهر باشد همراه با فرشتگان گرامی و نیکوکار خواهد بود، و

کسی که قرآن را تلاوت می‌کند و در خواندن [به سبب لکنت زبان و

^۱ - نگا: مجلس دوازدهم.

^۲ - روایت بخاری (۵۰۲۷) از حدیث عثمان رضی الله عنه.

غیره] با سختی روبرو می‌شود و برایش دشوار است، دو پاداش دارد»^۱
یکی برای تلاوت و دیگری برای سختی‌ای که در زمان خواندن تحمل
می‌کند.

همچنین در صحیحین از ابوموسی اشعری رضی الله عنه نقل شده
است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مثال مؤمنی که قرآن
می‌خواند، مانند ترنج است که هم بوی خوش دارد و هم مزه آن نیز
خوش است، و مثال مؤمنی که قرآن نمی‌خواند مانند خرما است که
بویی ندارد اما طعمش شیرین است»^۲ و در صحیح مسلم از ابوامامه
رضی الله عنه نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند:
«قرآن بخوانید زیرا در روز قیامت برای صاحبانش شفاعت خواهد
کرد»^۳ همچنین در صحیح مسلم از عقبه بن عامر رضی الله عنه نقل
شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «آیا یکی از شما

^۱ - روایت بخاری (۴۹۳۷) و مسلم (۷۹۸).

^۲ - روایت بخاری (۵۰۲۰) و مسلم (۷۹۷).

^۳ - روایت مسلم (۸۰۴).

مجلس پنجم: فضیلت تلاوت قرآن و انواع تلاوت

برای آموختن کتاب خدا به مسجد نمی‌رود تا دو آیه از کتاب خدا را بیاموزد و یا بخواند؟ این برای او بهتر است از [صدقه دادن] دو شتر، و سه آیه بهتر است از سه شتر و چهار آیه بهتر است از چهار شتر و به‌همیت ترتیب از تعداد آن‌ها»^۱

در صحیح مسلم همچنین از ابوهریره رضی الله عنه نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هیچ گروهی در خانه‌ای از خانه‌های خداوند برای تلاوت قرآن و مدارس آن جمع نمی‌شوند مگر اینکه آرامش بر آن‌ها نازل می‌شود و رحمت آن‌ها را در بر می‌گیرد و فرشتگان آن‌ها را احاطه می‌کنند و خداوند نزد کسانی پیش اویند از آن‌ها یاد می‌کند»^۲ همچنین پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌فرمایند: «نسبت به [حفظ و تلاوت] قرآن پایبند باشید؛ سوگند به ذاتی که جانم در دست اوست، قرآن از شترانی که در طناب بسته شده‌اند گریزان‌تر

^۱ - روایت مسلم (۸۰۳).

^۲ - روایت مسلم (۲۶۹۹).

است». متفق علیه.^۱ همچنین فرمودند: «هیچ یک از شما نگوید فلان آیه و فلان آیه را فراموش کردم، بلکه بگوید: فلان آیه فراموش شد». به روایت مسلم.^۲ این به این معناست که گفتن: «فراموش کرده‌ام» ممکن است نشان دهنده بی توجهی به حفظ و نگه داشتن قرآن باشد که باعث فراموشی آن شده است.

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم نقل می کند که فرمود: «کسی که یک حرف از کتاب خدا را بخواند برای او یک نیکی است، و هر نیکی ده برابر می شود، من نمی گویم الم یک حرف است، بلکه الف یک حرف است و لام یک حرف است و میم یک حرف است» به روایت ترمذی.^۳ همچنین ابن مسعود رضی الله عنه از

^۱ - روایت بخاری (۵۰۳۳) و مسلم (۷۹۱).

^۲ - روایت مسلم (۷۹۰).

^۳ - امام ترمذی گفته است از این وجه حسن صحیح غریب است و برخی از متأخران آن را موقوف بر عبدالله صحیح دانسته اند (مؤلف) روایت ترمذی (۲۹۱۰).

پیامبر صلی الله علیه وسلم نقل می کند که ایشان فرمودند: «این قرآن سفره خداست، تا جایی که می توانید از سفره خدا بهره ببرید، و این قرآن ریسمان محکم خدا، نوری آشکار، و شفای نافع است، و نجاتی است برای کسانی که از آن پیروی می کنند. منحرف نمی شود تا در به راه آوردن آن به سختی افتند، و کج نمی شود تا راستش کنند، و عجایب آن پایان ندارد، و با وجود کثرت خواندنش کهنه نمی شود، آن را تلاوت کنید زیرا خداوند در برابر هر حرف آن به شما ده پاداش می دهد. من نمی گویم الم یک حرف است بلکه الف یک حرف است و لام یک حرف است و میم یک حرف است». به روایت حاکم.^۱

برادران و خواهرانم:

این فضائل قرآن است، و این پاداش آن است برای کسی که از خداوند انتظار پاداش و رضایت الهی را داشته باشد؛ پاداش های بزرگ برای اعمال آسان. ورشکسته کسی است که در آن کوتاهی کند، و زیان دیده

^۱ - المستدرک (۱/۵۵۵).

کسی است که سودی که قابل جبران نیست را از دست دهد، و این فضائل شامل کل قرآن است، و در سنت روایت‌هایی در رابطه با فضائل سوره‌های خاصی نقل شده است.

از جمله این سوره‌ها، سوره فاتحه است. در صحیح بخاری از ابوسعید بن معلی نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم به او فرمودند:

«به‌زودی به تو بزرگ‌ترین سوره قرآن را آموزش خواهم داد {الْحَمْدُ لِلَّهِ

رَبِّ الْعَالَمِينَ} آن سوره هفت مثنی و قرآن بزرگ است که به من داده

شده است»^۱ این سوره به دلیل فضیلتی که دارد خواندن آن رکن نماز

است و نماز بدون آن صحیح نیست. پیامبر صلی الله علیه وسلم

می‌فرماید: «کسی که فاتحه کتاب را نخواند نمازش باطل است».

متفق علیه^۲ و از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله

علیه وسلم فرمودند: «کسی که نمازی بخواند و در آن سوره فاتحه را

^۱ - روایت بخاری (۴۶۴۷).

^۲ - روایت بخاری (۷۵۶) و مسلم (۳۹۴).

نخواند، نمازش ناقص است» این را سه مرتبه فرمودند. به ابوهریره گفته شد که ما پشت سر امام نماز می خوانیم، او گفت: «آن را در دل خود بخوانید». به روایت مسلم.^۱

از سوره های خاص دیگر، سوره های بقره و آل عمران هستند. پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «دو درخشنده یعنی بقره و آل عمران را بخوانید، زیرا این دو سوره روز قیامت همانند دو ابر و یا دو سایه خواهند آمد، و یا مانند دو گروه از پرندگان صف کشیده که برای دفاع از کسانی که آنها را می خوانده اند شفاعت می کنند. سوره بقره را بخوانید که گرفتن آن برکت است و ترک آن حسرت است؛ و جادوگران قادر به مقابله با آن نیستند». به روایت مسلم.^۲ و از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «خانه ای که در آن سوره بقره خوانده شود، شیطان وارد آن نمی شود»، به روایت

^۱ - روایت مسلم (۳۹۵).

^۲ - روایت مسلم (۸۰۴).

مسلم^۱. و دلیل آن این است که آیت الکرسی در این سوره قرار دارد. همچنین از رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت شده است که فرمود: «کسی که سوره بقره را در شب بخواند همیشه از سوی خداوند حفظ خواهد شد و شیطان تا صبح به او نزدیک نمی‌شود»^۲. و از ابن عباس رضی الله عنهما نقل است که جبرئیل در حالی که نزد پیامبر صلی الله علیه وسلم نشسته بود گفت: این دری از درهای آسمان است که تاکنون باز نشده است، فرشته‌ای از آن نازل شد و پیش پیامبر صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: «تو را مرده می‌دهم به دو نوری که به تو داده شده و به هیچ پیامبری قبل از تو داده نشده است: فاتحه و آیات پایانی سوره بقره؛ هیچ حرفی از آن را نمی‌خوانی مگر [آنچه در این آیات از خدا خواسته‌ای] به تو داده می‌شود». به روایت مسلم^۳.

^۱ - روایت مسلم (۷۸۰).

^۲ - روایت بخاری (۳۲۷۵) از ابوهریره رضی الله عنه.

^۳ - روایت مسلم (۸۰۶).

مجلس پنجم: فضیلت تلاوت قرآن و انواع تلاوت

از جمله سوره‌هایی که دارای فضیلت ویژه هستند سورهٔ اخلاص است. در صحیح بخاری از ابوسعید خدری رضی الله عنه نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «سوگند به ذاتی که جانم در دست اوست، این سوره معادل یک سوم قرآن است».^۱ منظور از معادل بودن آن این نیست که جایگزین قرآن می‌شود، به این معنا که اگر کسی این سوره را سه بار در نماز بخواند جایگزین سوره فاتحه نمی‌شود، و لزوماً اینگونه نیست که هر چیزی از لحاظ فضیلت معادل چیز دیگری باشد حتماً جایگزین آن شود. در صحیحین از ابویوب انصاری رضی الله عنه نقل شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «کسی که ده بار بگوید: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وحده لا شریک له له الْمَلِكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، مانند این است که چهاربرده از نسل اسماعیل را آزاد کرده است».^۲ با این حال، اگر کسی کفارهٔ او آزادی چهاربرده باشد و این

^۱ - روایت بخاری (۵۰۱۳).

^۲ - روایت بخاری (۶۴۰۴) و مسلم (۲۶۹۳).

ذکر را بگوید، کفاره او ادا نمی‌شود، اگر چه از نظر فضیلت معادل آن است.

از جمله سوره‌هایی که به‌طور مشخص دارای فضیلت هستند معوذتین یعنی **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ الْفَلَقِ** و **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ** هستند. از عقبه بن عامر رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «آیا نمی‌بینی آیاتی را که امشب برای من نازل شد و همانند آن دیده نشده است **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ الْفَلَقِ** و **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ**» به روایت مسلم.^۱ و نسائی نقل می‌کند که پیامبر صلی الله علیه وسلم به عقبه بن عامر دستور داد که آن‌ها را بخواند، سپس پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هیچ کسی به همانند آن‌ها چیزی نخواست و هیچ پناه‌خواهی به وسیله همانند آن‌ها پناه نخواست است».^۲

^۱ - روایت مسلم (۸۰۴).

^۲ - روایت نسائی (۵۴۳۸).

برادران و خواهران عزیز

در تلاوت قرآن کوشا باشید، به ویژه در این ماه مبارک که قرآن در آن نازل شده است، زیرا تلاوت زیاد قرآن در این ماه فضیلت ویژه‌ای دارد. جبرئیل هر سال در ماه رمضان یک بار قرآن را با پیامبر صلی الله علیه وسلم مدارس می‌کرد، اما سالی که پیامبر صلی الله علیه وسلم در آن از دنیا رفتند جبرئیل دوبار آن را با پیامبر صلی الله علیه وسلم مدارس کردند تا تأکیدی بر آن باشد. و سلف صالح رضی الله عنهم در ماه مبارک رمضان بسیار قرآن تلاوت می‌کردند چه در نماز و چه در غیر آن. زهری رحمه الله وقتی ماه رمضان می‌رسید می‌گفت: «این ماه فقط برای تلاوت قرآن و غذا دادن به بینوایان است».^۱ امام مالک رحمه الله وقتی رمضان می‌آمد خواندن حدیث و حضور در مجالس علم را ترک می‌کرد و فقط به خواندن قرآن از روی مصحف می‌پرداخت.^۲ قتاده رحمه الله

^۱ - نگا: التمهید اثر ابن عبدالبر (۱۱۰/۶) و لطائف المعارف ابن رجب (ص: ۳۱۸).

^۲ - نگا: لطائف المعارف (ص: ۳۱۸).

هر هفت شب یک مرتبه قرآن را ختم می‌کرد و در ماه رمضان هر سه شب یک بار و در دهه آخر رمضان هر شب قرآن را ختم می‌کرد.^۱ ابراهیم نخعی رحمه الله در ماه رمضان هر سه شب یک مرتبه قرآن را ختم می‌کرد و در دهه آخر آن هر دو شب یک بار.^۲ و اسود رحمه الله قرآن را در ماه رمضان هر دو شب یک بار ختم می‌کرد.^۳

پس ای عزیزان، از این بزرگان پیروی کنید و راه آنان را دنبال نمایید تا به جمع صالحان بپیوندید. ساعات شبانه روز را غنیمت بشمارید تا به پروردگار عزیز و آمرزنده نزدیک شوید. زیرا عمرها سریع می‌گذرد و زمان همچون ساعتی از روز سپری می‌شود.

خدایا توفیق تلاوت کتابت را به ما عطا کن، به گونه‌ای که از ما راضی باشی. و به وسیله قرآن ما را به راه‌های سلامتی هدایت کن و از

^۱ - نگا: لطائف المعارف (ص: ۳۱۸).

^۲ - نگا: لطائف المعارف (ص: ۳۱۸).

^۳ - نگا: لطائف المعارف (ص: ۳۱۸).

مجلس پنجم: فضیلت تلاوت قرآن و انواع تلاوت

تاریکی‌ها به‌سوی نور بیرون بیاور، و قرآن را حجتی برای ما و نه علیه ما
قرار ده، ای پروردگار جهانیان.

مرکز مطالعات متین

www.MatinStudies.com

t.me/MatinStudies

facebook.com/MatinStudies

Instagram.com/Matinstudies

X.com/Matinstudies